

סקירה כללית על פיוט

הרב אלחנן אדלר

● תפלה קבועה לעומת פיוט

- ברוך ד' יום יום (שבולי הלקט)
- תגובה לגזירות שמד (ספר העתים)

● צורת הפיוט

- סוגי פיוט ושמותיהם
- המקורות שממנו שאבו הפייטנים
- לשון הפיוט
- סימני אלפא ביתא וחתימת שם המחבר בראשי החרוזות
- סדר אמירת פיוטים ע"י הש"ץ והציבור

● התפשטותו של פיוט

- פייטנים מפורסמים (יניי, הקליר, ר' שמעון הגדול)
- דוגמאות של פיוט בסדר התפילה היומיומית (קל אדון, תכנת שבת)
- פיוטים שצויינו על ידי הראשונים בתוך משא ומתן של הלכה

● התנגדות לפיוט

- עוסק במצוה (תשובת הרמב"ם)
- הפסק (מקום שאמרו לקצר אינו רשאי להאריך)
- תפלה צריכה שפה ברורה (אבן עזרא)
- הגנה בעד הפיוט (ראשונים, מהר"ל)

● רעיונות של פיוטי הימים הנוראים

- גדלות הבורא לעומת שפלות האדם (ונתנה תוקף, מלך עליון וכו')
- ישראל שרים להקב"ה בארץ כשם שהמלאכים שרים בשמי מרום (אדירי איומה וכו')
- עומק הדין (לקל עורך דין וכו')
- האפשרות לזכות לחן וחסד ורחמים מאת הקב"ה (וכל מאמינים וכו')

שיר השירים רבה (וילנא) פרשה ג ד"ה ז מי זאת

כד דמך ר' אלעזר ברבי שמעון היה דורו קורא עליו מי זאת עולה מן המדבר וגו', מכל אבקת רוכל, מה הוא מכל אבקת רוכל דהוה ר' אלעזר בר ר' שמעון קראוי ותנויי וקריבוי ופייטויי.

שיר השירים רבה (וילנא) פרשה א ד"ה ז ד"א שיר

הדין פייטנא כד עביד אלפא ביתא זמנין מחסל לה זמנין דלית מיחסל לה, ברם שלמה עבד אלפי ביתא וחמשא אתין יתרין עליו דכתיב (מ"א = מלכים א' = ה) ויהי שירו חמשה ואלף ויהי שירו של אלף חמשה

שו"ת הר"י מיגאש סימן רד

ביאור מילת פיוט עיקרה מלשון שירה מלשון יון שקוראים למשורר פיטאנ"א וכן מלת פזמו"ן הוא הדבר שחוזרין לאומרו פעמים רבות וזה שבעלי לשון זה קוראים את האיש החוזר לשנות דבריו פעם אחר פעם וחוזר על הדבר פעמים רבות פזמאנ"א. וכן הפזמון להיות לעולם סובב וחוזר על כל בית ובית מבתי השיר קראוהו פזמון

ספר אבודרהם דיני קריאת התורה ד"ה שליח צבור

דע כי ש"צ הוא עתה בזמן הזה בבמקום הכהן המקריב בזמן הבית ולכך נקרא ג"כ ש"צ קרוב. כמו שאמר במדרש שיר השירים (פ"ג, ה) כד דמך ר' אלעזר ב"ר שמעון היה דורו קורא עליו מקוטר מר ולבנה מכל אבקת רוכל דהוה ר' אלעזר קרוי ותנוי וקרוב ופיטן. ובברכות ירוש' (פ"ד) ר' זעירא הוה סמיך לקרובה כדי שיהא שוחה תחלה וסוף. ועוד אמרו שם ר' יוחנן בשם ר' מנחם דמן גליא זה שעבר לפני התיבה אין אומרין לו בא והתפלל אלא בא וקרב עשה קרבנינו עשה צרכנו עשה מלחמותינו פייס בעדינו. ומזה הטעם נקראו הפיוטים שאומר ש"צ באמצע התפלות קרובות, ואפשר שנקראו מפני שאומרים אותם בקרב התפלות ובאמצעם:

בית יוסף אורח חיים סימן סח

הפיוטים שהיו נוהגים לומר באמצע ברכות ק"ש היו קורים אותם קרוב"ץ ושמעתי כי הוא ראשי תיבות: קול רנה וישועה באהלי צדיקים

ספר שבולי הלקט ענין תפילה סימן כח

וכן כתב אחי ר' בנימין נר"ו שאין לנו למעט בקרובות ובפיוטים שהם מיוסדים על שבה המקום. ויש בהן מענינו של יום כדאמרינן ברוך ה' יום כל יום ויום תן לו מעין ברכותיו. ומצינו שהקב"ה חפץ בתפלתן של ישראל דאמרינן בבראשית רבה ר' שמואל בר חייא ב"ר יודן אמר על כל קילוס וקילוס שישראל משבחין להקב"ה משרה שכינתו עליהן שנא' ואתה קדוש יושב תהלות ישראל

ספר העיתים סימן קעג (להר"י ברצלונני, תלמידו של רבנו יצחק בן ראובן שבזמן הרי"ט)

יען שפיוטין אלו שנהגו העולם למימרינן חזי לנא לרבנותא שאמרו שלא נתקן אלא בשעת השמד בלחוד מפני שלא היו יכולין להזכיר דברי תורה כי היו גוזרין האויבים על ישראל שלא לעסוק בתורה ועל כן היו חכמים שביניהם מתקנין להן בכלל התפילה להזכיר ולהזהיר לעמי הארץ הלכות חג בחג והלכות ימים טובים והלכות שבתות ודקדוקי המצות בדרך שבחות והודיות וחרוזות ופיוטים והווי אמרי הכי עת לעשות לד' הפרו תורתך

מפנינו הרב, עמ' קל (להגר"צ שכטר שליט"א)

בראש השנה כשאומרים את הפיוט "ובכן ויהי בישורון מלך" נהגו תמיד לסיים בכל פסקא "לעדי עד ימלוך מלך עליון". ועל פי פשוטו הוא תמוה, שהרי סיום הפסקא הוא באמת בתיבות "לעדי עד ימלוך", ותיבות "מלך עליון" הן תמיד תחלת הפסקא הבאה, ומ"ט אומרים את הפיוט שלא כהוגן. וכן בפיוט "האוחז ביד מדת משפט", שעל פי פשוטו היה נראה שהפסקא "וכל מאמינים שהוא בוחן כליות" הוא סיום הפסקא הקודמת, ותיבות הבוחן ובודק גנזי נסתרות הן תחילת הפסקא הבאה, וכן הלאה, ומ"ט נהגו להפסיק תמיד באמצע הפיוט בדוקא שלא בסיום הנכון של הפסקא.

והציע בזה רבנו, דהיה נראה לומר דפיוטים אלו גדר דבר שבקדושה להם [עי' מ"ש בספר נפש הרב (עמ' קסג)], ולפיכך הם נאמרין בצורה של אמירה וענייה [ועיין שם בעמ' קסב]. ובקדושה המנהג הוא שהש"ץ אומר "נקדש את שמך, וכו', וקרא זה אלא זה ואמר", כלומר, שמפסיק בשהייה באמצע הפסקא, והקהל עונים "קדוש וכו' לעומתם ברוך יאמרו", ואף הם מפסיקים בשהייה באמצע הפסקא. וכל זה הוא בתורת אמירה וענייה, שמה שהש"ץ מפסיק באמצע הפסקא הוא בתורת הזמנה להציבור שיגידו הם את השבח אשר הוא גמר הפסקא, וכן מה שהציבור שוהים גם כן באמצע הפסקא שלהם באמרם לעומתם ברוך יאמרו, הוא גם כן בתורת הזמנה להש"ץ שיגיד גם הוא דברי שבח להקב"ה בזה שיגמור הוא את הפסקא שהניחו הם באמצעו. ונראה דהיינו נמי טעמא דהפסקת הפיוטים בימים הנוראים באופן הנ"ל, שכל זה הוא מתורת דין אמירה וענייה של דבר שבקדושה, שהש"ץ והציבור יתנו רשות אחד לשני להגיד דברי שבח.

שו"ת רבינו גרשום מאור הגולה סימן א

ועוד השיב רב נטרונאי גאון זצ"ל שאומרים פיוטין באבות ובגבורות ובכל תפלה ותפלה דלכל רגל ורגל מעניינו ומרבין בו דברי אגדה ובחנוכה ובפורים אומרים בכל ברכה וברכה מעין אותה ברכה, ובראש השנה ויום הכפורים דברי ריצוי וסליחות, ובתשעה באב דברי חרבן הבית, הרשות בידו, ועיקר שאומרים בכל ברכה וברכה מעין פתיחתה וזתימתה של ברכה ובאמצע אומרים דברי אגדה ודברי שבח של הקדוש ברוך הוא שפיר דמי. וגם יש לנו ללמוד מן הפיטנים הראשונים שהיו חכמים גדולים הרי ר' ינאי שהיה מן החכמים הראשונים ופייט קרובות לכל סדר וסדר של כל השנה וגם ר' אליעזר בר' קליר מן החכמים הראשונים ופייט קרובות לכל הרגלים והזכיר באבות וגבורות דברי אגדה ועניינים הרבה. וגם רבנו קלונימוס זצ"ל, שחכם גדול היה ופייט קרובות לכל הרגלים והזכיר גם אגדה ועניינים הרבה. ור' משולם בנו ידענו שחכם גדול היה ופייט קרובה לצום כפור ובתוך הברכה אמר עניינים הרבה, ובסוף סמוך לחתימתה הזכיר מעין הברכה ויש ללמוד מהן ולא לבטל קרובות שהן שבח הקדוש ברוך הוא

שו"ת הרשב"א חלק א סימן תסט

אלא שמנהג הזה פשט ברוב המקומות וסומכין על מה שייסד הקליר פיוטין ליוצר ולאהבה ולזולת. והקליר אומרים עליו שהוא רבי אלעזר בן ערך שאמרו עליו שהוא תנוי והוא קרוי והוא פיוטי. והנח להם לישראל לנהוג כמו שנהגו כמו שאמרו במגלה. ובירושלמי צא ולמד ממה שצבור נוהג.

תוספות מסכת חגיגה דף יג עמוד א

וכן היה דרכו שבכמה מקומות היה מניח שיטת הש"ס שלנו כדי לאחוז שיטת הש"ס ירושלמי שהוא היה תנא והוא היה ר"א ברבי שמעון דקרי עליה מכל אבקת רוכל תנא קרא קרובין ופייטן (ויקרא רבה פ"ל) ובימיו מקדשים ע"פ הראייה שמעולם לא יסד רק קרובין מיום (אחד).

ספר אור זרוע ח"א - הלכות קריאת שמע סימן יט

ועל שם אכילתו נקרא קלירי דאמר בפסיקתא שבתחלה היה מוליך משואות ואוכל התנור מלא פת ונזדמן לו אליהו ז"ל ועל ידו למד ונעשה תלמיד חכם ואפ"ל תמצא לומר שלא הי' ר' אלעזר ב"ר שמעון אלא אחר הוה מכל מקום תלמוד שמקריית ספר הי' ובימיו הי' מקדשין על פי הראי' ובכמה מקומות חולק על תלמוד שלנו ותופס לו שיטת ירושלמי ואם כן עליו יש לסמוך ולומר פיוטים:

שו"ת זכרון יוסף אורח חיים סימן יג (לרבי יוסף שטיינהרט)

אך מ"ש שהי' ר"א בן ר"ש אחר ונמשך בזה אחר דברי התוס' והרא"ש דלעיל קשה עלי מאד שהרי בקרובין לתשעה באב בחרוז הראשון בברכת אבות יסד בזה"ל תשע מאות ועוד לא דש בן גרני (ועיין הפי' שם וטעות נפל שם וצ"ל ט' מאות שנה) הרי משמע מזה שבימיו כבר היו ט' מאות שנה לאחר החורבן ואלו ר"א בר"ש וחביריו לא הי' כי אם לערך מאה שנים ולכל היותר ק"ן שנה אחר החורבן כנודע. וע"כ לולי דבריהם הי' נראה לי שהי' ר"א הקליר אחד מן הגאונים (סביב זמן רבינו סעד'ל הגאון שכתב ספרו האמונות והדיעות בשנת תרל"ג לאלף החמישי כאשר ראיתי שם) ואביו הי' נקרא רבי קליר בשם העצם והי' מעיר קרית ספר. ומאחר

שלא נודע לנו עיר אחת אחר החורבן שנקראת בא"י קרית ספר י"ל דפי' קרית ספר היינו ספר הלכות כמו דאמרי' במ' תמורה ט"ז ע"א ופירש"י לשם על קרית ספר דיהושע ושופטים שלכדה עתניאל יע"ש ועל אביו ואבותיו ובני משפחתו הרבנים המובהקים כתב כן וק"ל [עיי' נוב"י תנינא א"ח סי' קי"ג]:

שו"ת נודע ביהודה מהדורה תנינא - אר"ח סימן קיג

הג"ה מבן המחבר עיין מה שכתב רבינו בס' צל"ח למס' ברכות דף ל"ד ע"א בתוס' ד"ה אל ישאל אדם כו'. ועיין במחזור דפוס רעדלהיים עם פירוש וביאור לפיוטים מאת התורני החכם המפואר מוהר"ר וואלף היידענהיים אשר זה קרוב מחדש יצא לאור עולם בהקדמתו לפיוטים בחלק מחזור לשמיני עצרת חקירה אחת על רבי אליעזר ברבי הקליר באיזה זמן היה ומי היה. ע"ש שמלאו לבו לדחות דברי התוספות והרא"ש וראיותיו אינם כדאי להכחיש עמודי העולם. ראיתו ראשונה מקרוב"ץ לט"ב סידר אאנין ט' מאות ועוד ואי הי' מתנאים לא עברו עדיין עליהם מספר הזה מחרבן הבית. הנה כבר יישב אאמ"ר הגאון בספרי צל"ח למס' ברכות כי מספר זה הוסיף אחד מחכמי הדורות האחרונים להגדיל הכאב ע"ש. ואל תתמה על זה כי גם בתפלת הכ"ג כשיצא מבית ק"ק אשר בסדר מחזור שלנו הוסיפו כמה דברים בדורות האחרונים שלא הי' אומר הכ"ג כמ"ש המג"א בסימן תרכ"א ס"ק ד' ע"ש. וראיה השניה שהביא החכם הזה למה לא נזכר מדברי הפיוטים של ר"א הקליר בדברי האמוראים ובדברי רבנן סבוראי. גם זה אינו ראי' דמצינו בסדר עבודה במוסף יוה"כ לספרדים והוא סדר אתה כוננת שסידר יוסי בן יוסי כהן גדול ויש בו כמה דברים שלא אליבא דהלכתא כמ"ש הבית יוסף א"ח סימן תרנ"א וג"כ הוקשה דפליגי תנאים בסדר העבודה בכמה דברים בפ' הוציאו לו ולמה לא הזכיר תנא או אמורא מהך פיוט של יוסי כה"ג להביא ראי' לאחד מהתנאים. אלא ודאי שבדורות הללו לא שמו לבם לפיוטים כלל וכל אחד הי' לו נוסח כפי רצונו כמו דאמרינן שם בגמ' אהאי דנחית קמי דרבא אמר יצא והניח על כן שני שבהיכל וכו' אמר לי' רבא חדא דרבנן וחדא כר"מ. כמו כן עשה התנא ר"א הקליר הפיוטים לעצמו ולא לזולתו ולא נתפרסמו עד אחר כמה דורות:

ספר שבולי הלקט ענין תפילה סימן כח

ושמעתי מאבא מרי ששמע מרבתי ששפייט ר' אלעזר וחיות אשר הנה מרובעות פנים בכסא ליהטה האש סביבו ומפי רבותיו גאוני לותיר שמע כן

רמב"ם הלכות קריאת שמע פרק א הלכה ז

ברכה ראשונה שלפניה בין ביום בין בלילה פותח בה בברוך וחותרם בה בברוך, ושאר ברכותיה חותרם בכל אחת מהן בברוך ואין להם פתיחה בברוך, ברכות אלו עם שאר כל הברכות הערוכות בפי כל ישראל עזרא הסופר ובית דינו תקנום ואין אדם רשאי לפחות מהם ולא להוסיף עליהם, מקום שהתקינו לחתום בברוך אינו רשאי שלא לחתום, ומקום שהתקינו שלא לחתום אינו רשאי לחתום, מקום שהתקינו שלא לפתוח בברוך אינו רשאי לפתוח, מקום שהתקינו לפתוח אינו רשאי שלא לפתוח, כללו של דבר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות הרי זה טועה וחוזר ומברך כמטבע,

שו"ת הרמב"ם הלכות קריאת שמע פרק א הלכה ז

שאלה ילמדנו רבינו כמה שנהגו החזנים לומר קרובות ופיוטים וזולתם ממה שיהיה שבה לבורא או שמחה לחתן או לבעל מילה באמצע הברכות אשר קודם ק"ש ואחריה בשחרית ובערבית ובלילי המועדים לא יבדיל האדם בין הברכה והפיוט הראוי לומר זה באמצע הברכות או אחריהם או קודם התחילו הקדיש אחר והוא רחום יאמר מה שיצטרך ואח"כ יתחיל בברכות וק"ש.... תשובה מהראוי שלא יאמרו דבר מהפיוטים בתפלה ואם לא רצו ההמון זולתי לומר יהיה זה קודם ברכות ק"ש ולא יוסיף שום דבר בשום פנים בעצם הברכות ולא יפסיק בינם לבין ק"ש

שו"ת הרמב"ם – פאר הדור סימן סד

ילמדנו רבינו אם המתפלל יכול להפסיק בין הברכות שלפני קריאת שמע או אחריה בפיוטים, או בברכות אשר יארעו, כמו ציצית ותפילין, או שירים ותשבחות וניגונים, ויהיה זה כמו שאלת שלום והשבתו, או נאמר בכגון זה דאיתמר ודלא איתמר לא איתמר....

אין ראוי להפסיק בשום דבר, והעוסק במצוה אינו ראוי לפסוק לדבר אחר ולהפסיק בין הדברים.

שור אורח חיים סימן סח

בענין ההפסקה שמפסיקין בברכות שמע לומר קרוב"ץ ראוי היה שלא להפסיק והרמ"ה נשאל על זה והשיב כך ראינו שאסור להפסיק והרי בפ"י שנינו ברכות (יא א) במקום שאמרו לקצר אינו רשאי להאריך ועוד שנינו (שם מ ב עיין ברמב"ם ובכ"מ פ"א מהלכות ברכות הלכה ז') כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות לא יצא ידי חובתו ואשר הוגד לכם שאני יושב ביניהם ושומע ושותק אמת הוגד לכם ולא מפני שהדבר ישר בעיני אני בא בעת הקרוב"ץ אלא כדי שלא אמנע עצמי מסדר הקדושות והקדישים ועניית אמן ולהתפלל עם הצבור אך מה שהוגד לכם שיש בידי למחות לא הוגד לכם האמת על כן אמרתי הנה להם לישראל מוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידין וזו היא סיבת שתיקתי ומנהגי ביום הקרוב"ץ כיון שהתחיל ש"צ ביוצר אור אני מתחיל לברך לבדי בלחש כל הברכות כסדרן וקורא ק"ש ומברך אחריה ברכת אמת ויציב אך אינו גומרה מיד רק עד העונה לעמו ישראל בעת שועם אליו ומשם ואילך אני שותק איני מברך ולא מדבר בדברי תורה ולא בדברי שיחה עד שש"צ מגיע למקום שפסקתי ואני חותם עם הצבור ברכת אמת ויציב בגאולה ואני סומך גאולה לתפלה ע"כ. וכ"כ הרמב"ם ז"ל ברכות אלו עם שאר הברכות אין אדם רשאי לפחות מהן ולא להוסיף עליהם אמנם נוהגין בכל המקומות לומר בהם קרוב"ץ. וגם הראשונים אשר תקנום היו גדולי עולם כמו רבי אלעזר הקליר וחבריו וכן כתב הראב"ד למעט או להרבות באמצע הברכה אין קפידא לפיכך נהגו להוסיף פיוטין במאורות ובאהבה ובזולתות: גם ר"ת דחק לפרש ההיא דבמקום שאמרו לקצר וכו' כדי לקיים המנהג ומ"מ טוב ויפה הדבר לבטלה למי שאפשר כי היא סיבה להפסיק בשיחה בטלה בדברי הבאי גם פירוש ר"ת שפירש לקיים המנהג לא ישר בעיני א"א ז"ל:

שולחן ערוך אורח חיים סימן סח

יש מקומות שמפסיקים בברכות ק"ש לומר פיוטים, ונכון למנוע מלאמרם משום דהוי הפסק. הגה: ויש אומרים דאין איסור בדבר (הרי"י ס"פ אין עומדין והרשב"א והטור) וכן נוהגין בכל המקומות לאמרם, והמיקל ואינו אומרם לא הפסיד ומ"מ לא יעסוק בשום דבר, אפי' בד"ת אסור להפסיק ולעסוק (ב) כל זמן שהצבור אומר פיוטים, וכ"ש שאסור לדבר שום שיחה בטילה. ומ"מ מי שלומד ע"י הרהור שרואה בספר ומהרהר, לית ביה איסורא דהרהור לאו כדיבור דמי, אלא שמתוך כך יבואו לדבר ויבואו לידי הפסק. וע"כ אין לאדם לפרוש עצמו מהציבור במקום שנהגו לאמרם, ויאמר אותם עמהם וע"ל סימן צ' סעיף י' (מהרי"ל וד"מ).

משנה ברורה סימן סח

(א) דאין איסור - שזה שאמרו [בברכות י"א] מקום שאמרו להאריך אינו רשאי לקצר אינו רשאי להאריך לא אמרו אלא בברכות ארוכות שפותחות בברוך וחזרות בברוך אינו רשאי לקצר שלא לפתוח או שלא לחתום וכן להיפך קצרות אין רשאי להאריך דע"ז משנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות אבל שאר נוסח הברכה לא נתנו בו חכמים שיעור שיאמר כך וכך מלות דוקא דא"כ היה להם לתקן נוסח כל ברכה במלות מגויות ולהשמיענו כל ברכה וברכה בנוסחתה וזה לא מצינו. כתב הרמב"ם פ"א מק"ש כללו של דבר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמי' בברכות ה"ז טועה וחוזר ומברך כמטבע. וכתב הכ"מ פ"א מברכות דוקא אם פתח בברכה במקום שלא תקנו לפתוח או חתם במקום שאמרו שלא לחתום או שחיסר מברכות הארוכות התחלת הברכה שמתחלת בשם ומלכות או שלא סיים בשם אבל אם שינה בנוסח הברכה ולא אמר אותו לשון ממש אלא שאמר בנוסח אחר בענין הברכה אפילו חיסר כמה תיבות יצא בדיעבד הואיל והיה בה אזכרה ומלכות וענין הברכה לבד התיבות שפרטו חכמים שהם מעכבות כגון שלא הזכיר ברית ותורה בבהמ"ז ומשיב הרוח וכל כיו"ב והובא כל זה במ"א סי' ס"ד ובס"ל קפ"ז. ובביאור הגר"א כתב דהרמב"ם פ"א מברכות חזר בו מזה וסובר דאפילו בברכה ארוכה אם לא גמר סוף הברכה כדינה מ"מ בדיעבד יצא וכדיעה הראשונה המובא בסימן קפ"ז ס"א ע"ש:

(ד) אין לאדם - ומהרצ"ו כתב בשם האר"י שלא היה אומר פיוטים ופזמונים אלא מה שסדרו הראשונים כגון הקלירי שנתקנו ע"ד האמת וכן לא היה אומר יגדל ומ"מ העיד בנו של מהרצ"ו על אביו שכשהיה ש"ץ בקהל בימים נוראים היה אומר כל הוידוים וכל הפיוטים וישמע חכם וממנו יקח חכמה ומוסר השכל שלא לשנות

המנהגים. ובשל"ה האריך בשם גאונים שמצוה לומר פיוטים וכשפייט ר"א וחיות אשר הנה מרובעות לכסא וכו' להטתה אש סביבותיו עי"ש. אמנם המנהגים שנהגו בשרשי התפלה לכו"ע אין לשנות כ"א ממנהג מקומו כגון מנוסח אשכנז לספרד או להיפך וכל כה"ג כי י"ב שערים בשמים נגד י"ב שבטים וכל שבט יש לו שער ומנהג לבד ולענין דינא האשכנזים המתפללים עם הספרדים או להיפך יצאו י"ח תפלה. וכ"ז רק במנהגים שנהגו בשרשי תפלה אבל מה שנזכר בגמרא או בדברי הפוסקים שלמדו מהגמרא הוא שוה לכל ואין רשות לשום אדם לנהוג במנהגו:

(ה) מהצבור - עיין במ"א דבפסח שהחזנים מאריכים הרבה בניגונים טוב יותר לומר הפיוט קודם שמתחיל בברכת יוצר אור דברוב הוי הפיוט שלא מעין הברכה ויהיה חשוב הפסק כשישיחה כדי לגמור כולה ולתחלה ראוי לחוש לזה וכדלעיל בסימן ס"ה במ"ב עי"ש. ואם שכח לומר הפיוט עד שגמר הברכה אסור לאומרו דלא עדיף מעל הניסים בחנוכה ופורים:

ערוך השולחן אורח חיים סימן סח

סעיף א

דבר הפיוטים שנהגו לומר בברכות יוצר אור ובברכות שלאחר ק"ש אם כי יש מהגדולים שלא היה דעתם נוחה מזה מ"מ כבר רבו גאוני עולם וקדושי עליון והכריעו להתיר וכבר נחלקו בזה רבינו יוסף טוב עלם ורבינו אליהו ועלתה בידם להתיר [הג"א ספ"ק] ואין זה בכלל מה שנינו [י"א]. מקום שאמרו להאריך אינו רשאי לקצר לקצר אינו רשאי להאריך דזהו לענין ברכות קצרות שבלא חתימה וארוכות בחתימה וכמו שמסיים אח"כ מקום שאמרו לחתום וכו' ע"ש ואדרבא דתנן התם אחת ארוכה ואחת קצרה ופירש רבינו תם שה"פ בין ארוכה בין קצרה כלומר אם ברצונו להאריך באמצע יכול להאריך ואם ברצונו לקצר באמצע יכול לקצר רק שלא ישנה מברכה לתומה לאינה תומה ומאינה תומה לתומה וכך מבואר בתוספתא פ"ק דברכות וז"ל התוספתא ולמה אמרו אחת ארוכה ואחת קצרה מקום שאמרו להאריך וכו' לחתום וכו' עכ"ל:

סעיף ב

וזה שאמרו חז"ל [ל"ד.] שלא ישאל צרכיו לא בג' ראשונות ולא בג' אחרונות כבר כתבו שם רבותינו בעלי התוספות בשם רב האי גאון ורבינו חננאל דזהו ביחיד ולא בציבור ולכן אומרים בעשי"ת זכרנו לחיים ומי כמוך וכתוב ובספר חיים ומחבריהם היו גאוני עולם וקדושי עליון כר"א הקליר ורבינו שמעון הגדול ורוח הקודש שורה עליהם וכתבו הקדמונים כשפייט הקלירי וחיות וכו' ליהטתה אש סביבותיו ומי לא יראה שעל כל דבריהם שורה קדושה ויראה והשתפכות הנפש ותיפח רוחם של הכסילים האומרים שלשונם מגומגם הלא אנו רואים התפלות של הקלירי בר"ה ויוה"כ וטל וגשם נוחים וקלים להבין וקדושה וטהרה חופפת עליהם וזה שעשו כמה פיוטים בלשונות חדים ומסותרים עשו בכונה לדעתי מפני שגילו בהם סודות נוראים ולכן הסתירו דבריהם הקדושים כדרכם בקדש:

אבן עזרא קהלת פרק ה פסוק א

וכלל אומר יש בפיוטי רבי אליעזר הקליר מ"כ, ארבעה דברים קשים, הדבר האחד כי רובי פיוטיו חידות ומשלים... ולמה לא נלמד משלמה שלא היה חכם אחריו כמוהו והנה תפלתו שהתפלל מודעת וכל יודע לשון הקדש יבין אותה ואיננה חידות ומשלים וכן תפלתו של דניאל שהיה משרא קטריין והנה אלה לא התפללו כי אם בדברים מבוארים שהיו חכמים אף כי המתפלל על אנשים רבים וכלם אינמו חכמים וכן כל תפלה לחול ולקדש שתקנו הראשונים אין בה חידות ומשלים... והדבר השני שפיוטיו מעורביים בלשון תלמוד וידוע כי יש כמה לשונות בתלמוד ואינמו לשון הקדש וכן אמרו לשון מקרא לחוד ולשון תלמוד לחוד ומי הביאנו בצרה הזאת להתפלל בלשונות נכריות הלא נחמיה הוכיח המדברים לשון אשדודית ואף כי בעת התפלה ולמה לא נלמד מן התפלה הקבועה שהיא כלה דברי צחות בלשון הקדש ולמה נתפלל בלשון מדי ופרס ואדום וישמעאל. והדבר השלישי אפילו המלות שהם בלשון הקדש יש בהם טעיות גדולות... ועוד כי לשון הקדש ביד רבי אליעזר נ"ע עיר פרוצה אין חומה שיעשה מן הזכרים נקבות והפך הדבר ואמר שושן עמק אוימה וידוע כי ה"א שושנה לשון נקבה וישוב הה"א תי"ו כשיהיה סמוך שושנת העמקים ובסור הה"א או התי"ו יהיה לשון

זכר כמו צדקה וצדק ואיך יאמר על שושן אוימה ולמה ברח מן הפסוק ולא אמר שושנת עמק אוימה ועוד מה ענין לשושנה שיתארנה באימה התפחד השושנה ואין תואר השושנה כי אם קטופה או רעננה או יבשה... יש אומרים אין משיבין את הארי אחר מותו התשובה רוח אל עשתנו כלנו ומחומר קורצו הקדמוני' כמונו ואוזן מלים תבחן וכלנו נדע כי דניאל היה נביא ורב על כל חרטומי בבל וחכמיה והנה אמרו חכמים ז"ל טעה דניאל בחשבוננו והחשבון הוא דבר קל...

ואחרים אמרו רחמנא ליבא בעי א"כ למה נצטרך לדבר כי הוא יודע תעלומות לב והלא תקנו הקדמונים לאמר בצום כפור היה עם פיפיות שלוחי עמך בית ישראל ואל יכשלו בלשונם

והדבר הרביעי שכל פיוטיו מלאים מדרשות ואגדות וחכמינו אמרו אין מקרא יוצא מידי פשוטו א"כ אין ראוי להתפלל אלא על דרך פשט ולא על דרך שיש לו סוד או הוא על דרך משל או הוא כעניין שאין הלכה כמותו או שיתפרש לענינים רבים הלא ידענו ממדרש שיר השירים שכל שלמה האמור שם הוא קדש וענינו המלך שהשלול' שלו הנכון שיאמר אדם בתפלתו הושיעני המלך שלמה...

וחכם אחד שחבר שתי מלות והיו לאחדים בפיו כמו אברמל פירוש אבאר מלה או אברר מלה והנה עשה הפך מה שאמר כי לא באר המלה ולא דבר ברור רק בלל בשפתו שפת הקדש.

ולא אוכל לבאר אחד מני אלף מטעות הפייטנים והטוב בעיני שלא יתפלל אדם בהם כי אם התפלה הקבועה ויהי דברינו מעטים ולא נענש בדין

מהר"ל נתיבות עולם נתיב העבודה פרק יב

ועל לשון כל הפייטנים קרא תגר הראב"ע ז"ל כאשר לא הלכו אחר דקדוק הלשון בפיוטיהם כמו שהאריך בפירושו לקהלת (קהלת ה'). ואני אומר כי לא חשו רז"ל לדקדוק הלשון כמו זה, כי בודאי המקרא הוא כמו שנכתב בלשון קודש ובודאי לשון זה שהוא לשון קודש אין לצאת מן דקדוק לשונו אפילו בתנועה אחת, ואם יש דבר זר בלשון הוא בשביל דרשה מה, וכן בתפלה שאמרו ז"ל (שבת י"ב ע"ב) השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכים נזקקין לו לפי שאין המלאכים יודעים בלשון ארמי, בודאי בזה היו נמשכים אחר הלשון והדקדוק, אבל בפיוט שהוא כמו שירה ושבת שאומר האדם והוא לשונו של אדם לא נמנעו מלומר לשון כמו זה אף שהוא יוצא קצת מן דקדוק הלשון כיון שמובן הדבור כראוי, שהלשונות כולם כשרים לכך כל דבור ולשון שהוא מובן לשמוע לא דקדקו יותר שהרי הלשון מובן לכל. ולכך מה שקרא תגר ג"כ על הלשון זננו בברכת המזון, כמו שבארנו להלן, וזה מפני שאמר רעינו הרי"ש בחטף אף אם מתחבר התיבה שאצל תיבה זו לומר גם כן זננו הזי"ן בחטף לא הקפידו, כי לשון צחות הוא כאשר אומר המלות שוות, ובדבר כמו זה שאין שינוי רק בתנועה והוא מובן אצל הכל כמו שאפשר לדבר זה כל הלשונות שאין צריך יותר רק כאשר יובן מן הלשון הענין לכך די בזה דסוף סוף מובן מן הלשון הענין. ויש לקיים דברי קדמונים שהיו כולם חכמים גדולים ידעו כל מצפוני חכמה ולא היה נעלם הקריאה מהם והוא נכון. רק מפני שיש לומר כי נוסח שלנו לא בא לנו מרז"ל ובא לנו טעות הלשון לפני שיתוף המלה שאצלה, נהגתי לומר זונינו במלאפום.

וכן מה שקרא תגר על הפיוט ג"כ הוא דבר זה שלא הקפידו על הלשון כשהבדל בדבר מועט כל אשר הענין מובן. ומה שכתב כי למה לא מצאנו דבר זה בשירת מרע"ה, כבר אמרנו כי התורה אין להיות לה לשון רק לשון הקודש ולכך אין שינוי הלשון בלשון תורה, אבל מה שהוא שייך אל שיר ושבה אשר הם נאמרים בכל לשון כל אשר הוא מובן לא הקפידו עליו רז"ל. ועתה ראה אף כי בודאי אין שנוי בשבחים הנמצאים בתורה היינו שאין שנוי בדקדוק הלשון, אבל בודאי יש הפרש ג"כ, כי השירות שהם בתורה אין המובן אצל הכל כמו שהיא התפלה, אבל השירות אינם בלשון מובן כ"כ. ודבר זה מפני כי השירות צריך שיאמר אותם בשמחה ובטוב לב שהרי נקרא שירה והשירה באה מתוך שמחה, והתפלה היא בהכנעה יתירה שעומד באימה וביראה וכל אשר הוא בשמחה מדבר דברים שהם רחוקים כאשר לבו של האומר פתוח אז הוא מפליג בדבר, וכאשר מפליג בשבח הוא ג"כ סבה שאין הלשון כ"כ מובן, וכל זה בשביל הפלגת השיר והשבח שכל שירה הוא הפלגה, וכאשר השירה בעצמה [אינה] כמו שאר דברים שמדברים בני אדם לכך ג"כ הלשון קצת אינו רחוק מן דקדוק הלשון לעשות מן עומד יוצא או מן יוצא עומד, שכל זה הוא הפלגה שאינו מדבר דברים כמו שדרך בני אדם לדבר. ולפיכך תמצא כי בפיוט של פורים שהיה הנס דבר שהוא הפלגה ביותר ולכך הפיוט מפליג בלשון מאוד מאוד, וכל זה בשביל שבא לספר הנס ולתת שיר על זה ולכך הפליג בלשון ג"כ. וכן בט' באב ג"כ במקום שאומרים הפיוט בט' באב שטפנו גודל ההתאוננות הפליג הלשון ביותר, וכן כל הקינות הכל מפני גודל

התאוננות הפליגו הלשון. והנה הפייטן עשה זה ג"כ בחג השבועות במוסף של יום ראשון מונה תרי"ג מצות ומנה אותם בלא סדר עד שהכל מתמיהין עליו, אבל נראה שכל ענין הפיוט אינו בדרך לשון רק בלשון רחוק ולפיכך עשה זה ג"כ שמנה המצות שלא כסדר, שאם מנה אותו כסדר היה נראה כמי שיבא ללמוד וכי מותר ללמוד תוך התפלה לכך מנאם בדרך פיוט שאין דבריו כסדר שאר דברים רק כמי שמפליג דבריו. ומפני כי ראיתי כי מאד מאד הפליג הראב"ע ז"ל דברים בענין זה על קדמונינו, ומי לא ישים על לבו ודעתו זה כי קדמונינו כל דרכם דרך חכמה ותבונה, ומי ששם לבו ודעתו על דבריהם ימצא כי לא סרו מדרך האמת אף בדבר קטן לכן אמרתי שלא להשגיח על דבריו כלל ע"כ:

שו"ת לב שלמה סימן כג (לרבי שלמה העלמא, בעל מרכבת המשנה)

ובדבר נוסח מלך אביון [פיוט למוסף של ר"ה]: בלה או כלה, תדע שבלה היא העיקר. שהרי הפייטן ייסד מלך עליון על דרך הא"ב, ותראה שהם בדילוג. כי נגד כל מלך עליון אות א', הוא מלך אביון אות ב' דבר והיפוכו. וכן נגד מלך עליון אות ג', ייסד מלך אביון אות ד', וכו'. עד שכנגד מלך עליון אות שי"ן, ייסד מלך אביון אות ת'. ונהגו העולם לאמר כל המלך אביון יחד. ומחמת שפת יתר או בזיון מלכי אדמה, אחזו רק המלך אביון הראשון בארבעה בי"ת בראשי החרוזות. והאחרון בארבעה תוי"ן ומזה נתברר שהנוסח האמיתי בלה.

ה' זוכר לישראל המכירים שמו
זכרונות טובות / והכל מאמינים
שואו זוכר הברית שבכת עמי ישראל.
ה' גור ופוסק קצבת חייט לכל נברא
/ והכל מאמינים שהוא חי וקיים
לעיד.

טוב הוא, ומטיב לירעים ולטובים /
הכל מאמינים שהוא טוב לכל.
ה' מכיר יצום הרע של כל הנבראים
/ והכל מאמינים שה' הוא שיוצאם
בכסף אסף.³

ה' הוא כל יכול, ויכול לעשות הכל
חיה / והכל מאמינים בוד שהוא כל
יכול.
ה' אל שדי לך ויושב בסתר ובצל
עניי הכבד⁴ / והכל מאמינים שהוא
יחדר אין עוד מלבדו.

ה' ממליך את המלכים, ורק לו
המלוכה / והכל מאמינים שהוא
לכוד מלך על העולם.

ה' מנהיג בחסדו הגדול את כל
הדורות / והכל מאמינים שהוא
שומר חסד לאוהביו.
ה' הוא נושא עוון, ומעלים עינו
מהרשעים, שממתיך עד שישבור /
והכל מאמינים שהוא סולח אמיר.

עליון הוא ה', וכי"ז תמיד מביטה
עיניו אל ידאיו, להטיב להם / והכל
מאמינים שהוא עונה גם לתפלות
ישראל הנאמרות בלחש.

הזוהר לְמַפְרֵי טוֹבוֹת זְכוּתוֹת:
וְכָל מַאֲמֵינִים שֶׁהוּא זֹכֵר הַפְּרִיָּת:
הַחֲוִיָּה חַיִּים לְכָל חַי:
וְכָל מַאֲמֵינִים שֶׁהוּא חַי וְקַיָּים:
הַטּוֹב, וְמַטִּיב לְרָעִים וְלְטוֹבִים:
וְכָל מַאֲמֵינִים שֶׁהוּא טוֹב לְכָל:

הַיּוֹדֵעַ יַגִּיד כָּל יַעֲרִיִים:
וְכָל מַאֲמֵינִים שֶׁהוּא יוֹצֵרם בְּכַפְּתָן:
הַכּוֹל יִכּוֹל וְכֹלֵלָם יַחַד:
וְכָל מַאֲמֵינִים שֶׁהוּא כּוֹלֵל:

הַלֵּךְ בְּסִתְרֵי פֶצַל, שְׂדֵי:
וְכָל מַאֲמֵינִים שֶׁהוּא לְכַדֵּי הוּא:
הַמְּפַלֵּיךְ מְלַכִּים וְלֹא הַמְּפַלֵּיךְ עוֹלָם:
וְכָל מַאֲמֵינִים שֶׁהוּא מְלַךְ עוֹלָם:
הַנּוֹהֵג בְּחֶסֶד כָּל דָּוָר:
וְכָל מַאֲמֵינִים שֶׁהוּא נוֹצֵר חֶסֶד:
הַסּוֹבֵל, וְמַעֲלִים עֵינָי מִסְּוִרִים:
וְכָל מַאֲמֵינִים שֶׁהוּא סוֹלֵחַ סְלָה:

הַעֲלִיזָן, וְעֵינָיו אֵל יִרְאֵי:
וְכָל מַאֲמֵינִים שֶׁהוּא עוֹנֵה לְחַשׁ:
טוֹבוֹת זְכוּתוֹת — וּבְרוּחוֹת טוֹבוֹת נְפִישׁוֹת לְפָנֵי לְיוֹנוֹת. חֲחוּתך — קוֹבֵעַ, קוֹבֵעַ, פּוֹסֵק.
מִסְתַּרִים — רַשְׁעִים שְׂסוֹר מוֹחַדֵּךְ וְיִשְׁרָאֵל.

3) יוצאם בכספן — ולכן הוא יריע לים (מנ"ל).
4) ובו"ש יחד — שהוא יכול לעשות הכל יחד, והוא כול ענין נמלים צוות — (כל חס, ו"ש ופ"ש), לומר שגמר כל
הנמלה יחד נעשה ימי נחלשתי (נ"ש מנ"ל חס, ב).
5) ה"ן בסתר בב"ש, ש"י — נפשי"כ (מחלים 65, 6): "יושב נסתר עוליון, מלך שדי יתנוקן", ונמכרתם אם ש"י שורה מלך
ענין הכבוד.

כאם אין מליך ישר מול השטן
המקטרג ומגיד הפשעים / תזכור
לעם ישראל את זה שמקיימים דבר
חזק ומשפט — ותקיעים בשופר² /
ובכותה זה תצדיקו במשפט אתה
המלך אשר לך המשפט!

ה' אחוז מרת הדין בידי ודין כהן את
העולם / וכל בל"א מאמינים שהוא
אל נאמן במשפטו.
ה' כותן ובדוק גם מעשי האדם
שעניו במחבוא ובסתר / והכל
מאמינים שהוא בודק אף את
המחשבות, הנוכחות מהכליות.
ה' מעל את האדם ממות ופחדו
מבור הקבר / והכל מאמינים שהוא
גורל חזק.
ה' דן לבד את כל באי העולם /
והכל מאמינים שהוא דיין אמת.
שמו מתבטא ונקרא: "אחיה אשר
אחיה" (שיריה עם ישראל גם
בגלות) / והכל מאמינים שהוא אכן
חיה הדור ויחיה.
כשם ששמו רדאי ואמת², כי תהלתו
אמת / והכל מאמינים שהוא יחיה
ראין מלכדו.
אמונה — נאמן, ללא כל קול, גנוז — מה שגנוז ונסתר, בוחן בליות — המתשבת והתעצת באים מן
הכליות, הלחוצה — שנקרא בתחילה כן, בני ששמו למשה רבינו ששמו אחיה אשר ישיש שיהיה נשמתו בשמינו
מלכותו.
2) תמיד יעקב דבר חזק ופושט — נצ"ו"ה גבס זקן ומוסר על הספקו (הכלים קמו, יט) מנע דבידי לעקור חזקו
יששעפרי ושלול. וחמה נכונה ממונה במקומות: "אמר בקר"ה לנפול, אם נעשים סוקר לך חסון וננוג נכסי", ונפלה
שפוחה מלן על מקומה שופר, שולמו בה (מחלים 68, 7) מקונו במות שופר... כי חזק לנפול הוא פושט ללא ישק
וכנס האשכנזי ה' שומע נכסל הדין ויושב על כסא רחמים.
1) האוזן ביד — ה' אומר מתי"ל נדון, שם האדם יקום כמסורה וכל ה' להשיב מנויה "לא ממות נכר רוס מרת
הק"ה", מרס נכר רוס ודין מן חלו יולו יכול להשיב כלאו אלוהו נדון" — נ"ש
עיה" (נכרס לך מל) וחממו נמשפט יתי.
2) הודא שמו — "ולא" נמנעמיה לוח"י"י, הולסו נמנעמיה לוח"י"י, נכסו זה ענה משה למרס והוא ענד נכס ממשל
מלה (כל נ"ו).

וּכְפָן תָּנוּ כְּבוֹד יְהוָה לְעַמּוֹךָ. תְּהִלָּה לִירֵאָיו. וּמְקוֹמָהּ טוֹבָה לְיִרְיָשׁוּיָהּ. וּפְתוּחֹתָי פֶּתַח לְמִתְחַלְלִים לָךְ. שְׁמֹנֶה לְאַרְצֶיךָ וְשִׁשׁ לְעֵינֶיךָ. וְצַמְחֵת קֶרֶן לְדוֹד עֲבֹדֶיךָ. וְעִירֵכֶם נִרְ לָכֵן יִשִּׁי מִשִּׁמְיָךְ כַּמְהֵרָה כְּצִמּוֹתָ:

וּכְפָן צִדִּיקִים יִרְאוּ וְיִשְׁמְחוּ, וְיִשְׁרִים יַעֲלֶזוּ, וְחֹסְדֵימָה כְּרִמָּה יִגְעִלוּ, וְעוֹלָתָהּ תִּקְפָּץ פִּיָּהּ, וְכָל הַיְשָׁעָה כְּלֵה כְּעֵשֶׂי תִמְכָּרָה, פִּי תַעֲבִיר מִשְׁלָלָה זָרוֹן מִן הָאָרֶץ:

וְיִאֲתֶיךָ כָּל לְעֻבְדֶיךָ. וְיִכְרְכוּ שָׁם כְּבוֹדֶיךָ. וְיִגְיִדוּ כְּאֵימֵי צִדִּיקֶיךָ. וְיִרְיָשׁוּךָ עַמִּים לֹא יִדְעוּךָ. וְיִהְיֶינְךָ כָּל אֶפְסֵי אֶרֶץ. וְיִאֲמְרוּ תְמִיד נִגְדֵל יְהוָה. (וְיִזְכְּרוּ לָךְ אֶת זִכְרֵיהֶם). וְיִזְנְחוּ אֶת עֲצָבֵיהֶם. וְיִקְפְּרוּ עִם פְּסִילֵיהֶם. וְיִטְוּ שָׂכָם אֶתְךָ לְעֻבְדֶיךָ. וְיִירְאוּךָ עִם שְׂמֵשׁ מִבְּרִשִּׁי כְּנִיָּךְ. וְיִפְרִי פֶתַח מִלְכּוֹתֶיךָ. וְיִלְמְדוּ תוֹעִים כְּנִיָּהּ. וְיִמְלִלֻךְ אֶת גְּבוּרֹתֶיךָ. וְיִשְׁבְּחוּךָ מִתְנַשָּׂא לְכָל לִרְאֵשׁ וְיִסְלְדוּ כְּחֵילָה כְּנִיָּךְ. וְיַעֲשׂוּךָ נִזְר תְּפִלָּתֶיךָ. וְיִפְצְחוּ וְיִרְיִים וְיִקְרְאוּ אֵימֵי כְּמִלְכָּךְ. וְיִקְפְּלוּ עַל מִלְכּוֹתֶיךָ עֲלֵיהֶם. וְיִרְמְמוּךָ כְּקִהֵל עַם. וְיִשְׁמְעוּ רִחְוִקִים וְיִבְרָאוּ. וְיִתְנַנוּ לָךְ כְּתֹר מִלְכּוֹכָה:

וְתִמְלֹךְ אַתָּה יְהוָה לְבָרְכֶךָ עַל כָּל מַעֲשֵׂיךָ, כְּהֵר צִיּוֹן מִשְׁפָּן כְּבוֹדֶיךָ, וּכְפִירֵשׁוֹלִים עִיר קְדֻשָּׁה, כְּפָתַח כְּבִרְכֵי קְדֻשָּׁה. וְיִמְלֹךְ יְהוָה לְעֵלִים וּכְלֵי־יָדֶיךָ צִיּוֹן לְדוֹד יְהוָה הַלְלוּיָהּ:

ואתנו — ורבאו באיום — וישב איי חים. כלומר גם בארצות הנרחבות והעפר — וירבישו. שם אחר — בתך אחר — באחרות כולם באחד. ויהאוך עם שמש — יקבלו מראך בקריאת שמותי. ביום ויהיה הומות. תעום — והגום שחש מהדרך הישרה. ומללו — ויאמרו. ישבת. מתנשא לכל לראש — מתנשא על כל לדות ליום לראש. ויסלדו בחילה — ויקשו בנעדר ובמרא ואיך נ"י. ויפצחו — פתחו פה.

הַפְּתוּחַ שַׁעַר לְדוֹפְקֵי בַתְּשׁוּבָה: וְכָל מֵאֲמַנִּים שְׂהוּא פְתוּחָה יָדוֹ: הַצֹּפֶה לְרִשְׁעֵי וְחָפֵץ פְּהִלָּקוֹ: וְכָל מֵאֲמַנִּים שְׂהוּא צִדִּיק וְיָשָׁר:

הַקָּצֵר בְּצַעַם וּמֵאֲרִירָה אֶף: וְכָל מֵאֲמַנִּים שְׂהוּא קָשָׁה לְכַעַס: הַרְחוֹם, וּמְקַדֵּים רְחֵמִים לְרַגְזוֹ: וְכָל מֵאֲמַנִּים שְׂהוּא רַךְ לְרִצּוֹת:

הַיְשָׁוָה, וּמִשְׁוֹה קֶטֶן וּגְדוֹל: וְכָל מֵאֲמַנִּים שְׂהוּא שׁוֹפֵט צָדִיק: הַחֵם וּמְחַמֵּם עִם תְּמִימִים: וְכָל מֵאֲמַנִּים שְׂהוּא תְּמִים פְּעֵלֹ: סוֹגֵר הָאָרֶץ

הַשֹּׁבֵב לְבָרֶךְ וְחִמְלֵךְ עַל כָּל בְּרוּחַ: כְּפִתוּחַ עַל יַד בְּרִיאוֹת וְהִתָּה לְמִלָּךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַזֶּה: יְהִיָּה יְהוָה אֱמִיד וְשִׁמּוֹ אֱמִיד: כְּסִיִּים "הָאֲחוֹת בְּד" יֵאמֵר אֵנָּה בַּחַת וְכִי יֵאמְרֵי יֵאמֵר הוּא: פְּשִׁמָּךְ שִׁירֵי יְהוָה צְבָאוֹת שְׂמַעְשָׂה שְׂאֵלֹתֵי וּבְקִשְׁתֵּי. וְהִתָּה יְהוָה לְמִלָּךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַזֶּה:

וּכְכֵן תִּגַּן פְּתוּדֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל כָּל מַעֲשֵׂיךָ. וְאֵימָתֶיךָ עַל כָּל מַה שְׁבָרְתָּ. וְיִרְאוּךָ כָּל הַמַּעֲשִׂים. וְיִשְׁתַּחֲוּוּ לְפָנֶיךָ כָּל הַבְּרִיאוֹת. וְיַעֲשׂוּ כָּלֵם אֲמִידָה אֶתְךָ לְעֵשׂוֹת וְיַצְרִיךָ כְּלָבִב שָׁלֵם. כְּמוֹ שְׂדֵי־עֲנַנּוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ שְׂרַשְׁלֵטָן לְפָנֶיךָ, עַיִן כְּיָדֶךָ וּגְבוּרָה כְּרִמְיָךְ. וְשִׁמָּךְ נוֹרָא עַל כָּל מַה שְׁבָרְתָּ:

הקצר בתים — שדעמו הוא רק דגם. חישת — שאינו מושגת. חישת על חושבו לבד... — עשד"כ חשבת ב. א. "ונשגב ה' לבדו ביום הזה", שלעתיד רק יז יהיה נשגב ונעלה על כל, ומלך לבדו על כל העולם.